GENERALINIO ADVOKATO
DEAN SPIELMANN IŠVADA,
pateikta 2025 m. gruodžio 18 d.[1]

Byla C-717/24

BD
prieš
Sociálna poisťovňa, ústredie

(*Najvyšší správny súd Slovenskej republiky* (Slovakijos Respublikos Aukščiausiasis administracinis teismas) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinės apsaugos sistemos – Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 – Senatvės pensija – Skyrimo sąlygos – Specialios laikotarpių sumavimo taisyklės – 51 straipsnio 1 dalis – Nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatytos palankesnės sąlygos tam tikroms asmenų, dirbančių konkretų darbą, kategorijoms“

Įžanga

1. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas *Najvyšší správny súd Slovenskej republiky* (Slovakijos Respublikos Aukščiausiasis administracinis teismas) nagrinėjant BD, pareiškėjo pagrindinėje byloje, ir *Sociálna poisťovňa, ústredie* (Socialinio draudimo įstaiga, centrinė administracija, Slovakija) (toliau – Slovakijos socialinio draudimo įstaiga) ginčą dėl atsisakymo patenkinti BD prašymą skirti jam senatvės pensiją nuo 55 metų amžiaus už darbą kalnakasiu požeminėje kasykloje.

2. Taigi šioje byloje Teisingumo Teismui suteikiama galimybė pirmą kartą išaiškinti Reglamento (EB) Nr. 883/2004[2] 51 straipsnio 1 dalį dėl laikotarpių sumavimo nustatant teisę į senatvės pensiją tais atvejais, kai valstybės narės teisės aktais, kuriais nenustatoma speciali sistema, atskirta nuo bendrosios socialinės apsaugos sistemos, vis dėlto numatytas specialių taisyklių taikymas tam tikroms veiklos rūšims ar profesijoms.

[1] Originalo kalba: prancūzų.

[2] 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 72; klaidų ištaisymas OL L 188, 2013, p. 10), iš dalies pakeistas 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2019/1149 (OL L 186, 2019, p. 21) (toliau – Reglamentas Nr. 883/2004). Šiuo reglamentu pakeistas 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje (OL L 149, 1971, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 35), iš dalies pakeistas ir atnaujintas 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97 (OL L 28, 1997, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 3), taip pat iš dalies pakeistas 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 592/2008 (OL L 177, 2008, p. 1) (toliau – Reglamentas Nr. 1408/71).

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3. SESV 48 straipsnyje numatyta, kad „Europos Parlamentas ir Taryba, spręsdami pagal įprastą teisėkūros procedūrą, socialinės apsaugos srityje imasi priemonių, būtinų laisvam darbuotojų judėjimui užtikrinti; šiuo tikslu jie priima nuostatas, kaip migruojantiems samdomiems ir savarankiškai dirbantiems darbuotojams ir jų išlaikytiniams užtikrinti:

a) pagal keleto valstybių įstatymus nustatomų visų prilyginamųjų laikotarpių sudėtį, kad jie įgytų ir išlaikytų teisę į socialines išmokas ir kad būtų galima apskaičiuoti tų išmokų dydį;

<…>“

4. Reglamento Nr. 883/2004 1 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„Nacionalinių socialinės apsaugos sistemų koordinavimo taisyklės priklauso laisvo asmenų judėjimo sričiai ir turėtų padėti kelti jų gyvenimo lygį bei užimtumo sąlygas.“

5. Šio reglamento 13 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„Koordinavimo taisyklės turi garantuoti, kad Bendrijoje judantys asmenys ir jų išlaikytiniai bei maitintojo netekę asmenys išsaugotų savo teises ir naudotųsi įgytais ir įgyjamais pranašumais.“

6. Minėto reglamento 45 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad siūlomų veiksmų tikslas – numatyti koordinavimo priemones, garantuojančias, kad būtų veiksmingai naudojamasi teise į laisvą asmenų judėjimą.

7. To paties reglamento 6 straipsnis „Laikotarpių sumavimas“ suformuluotas taip:

„Jeigu šiame reglamente nenumatyta kitaip, valstybės narės, pagal kurios teisės aktus:

– teisės į išmokas įgijimas, išsaugojimas, pratęsimas arba atgavimas,

<…>

priklauso nuo draudimo, darbo pagal darbo sutartį, savarankiško darbo arba gyvenimo laikotarpių, kompetentinga įstaiga įskaito reikiamo dydžio draudimo, darbo pagal darbo sutartį, savarankiško darbo ir gyvenimo laikotarpius, įgytus pagal bet kurios kitos valstybės narės teisės aktus, tartum jie būtų įgyti pagal jos teisės aktus.“

8. Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio „Specialios nuostatos dėl laikotarpių sumavimo“ 1 dalyje numatyta:

„Jeigu pagal valstybės narės teisės aktus tam tikrų išmokų skyrimas priklauso nuo draudimo laikotarpių, įgytų tik dirbant konkretų darbą pagal darbo sutartį arba savarankiškai arba pagal profesiją, priklausančią specialiai sistemai, taikomai pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantiems asmenims, tos valstybės narės kompetentinga įstaiga atsižvelgia į pagal kitų valstybių narių teisės aktus įgytus laikotarpius, jeigu jie buvo įgyti pagal atitinkamą sistemą arba, jei tokios

sistemos nėra, dirbant pagal tą pačią profesiją, arba tam tikrais atvejais dirbant tokį patį darbą pagal darbo sutartį arba savarankiškai.

Jeigu taip susumuoti įgyti laikotarpiai nesuteikia atitinkamam asmeniui teisės šioms specialios sistemos išmokoms gauti, šie laikotarpiai sumuojami skiriant išmokas pagal bendrąją sistemą arba, atitinkamai, jei tokios sistemos nėra, pagal darbininkams arba protinio darbo darbuotojams [tarnautojams] taikomą sistemą, su sąlyga, kad atitinkamam asmeniui buvo taikoma kuri nors viena iš šių sistemų.“

Čekoslovakijos teisė

9. Nuo 1988 m. spalio 1 d. iki 1992 m. gegužės 31 d. galiojusios redakcijos 1988 m. birželio 16 d. *zákon č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení* (Socialinės apsaugos įstatymas Nr. 100/1988) (toliau – Įstatymas Nr. 100/1988) 1 straipsnyje „Pagrindiniai principai“ buvo numatyta:

„<…>

2. Kiekvienas pilietis turi teisę į socialinę apsaugą pagal šį įstatymą. Valstybė užtikrina socialinės apsaugos išmokas ir paslaugas.

<…>

4. Senatvės pensijos išmokų dydis visų pirma priklauso nuo nuopelnų, t. y. įdarbinimo laikotarpio trukmės <…> ir dirbto darbo kategorijos.“

10. Įstatymo Nr. 100/1988 14 straipsnis buvo suformuluotas taip:

„1. Senatvės pensijos tikslais darbo vietos skirstomos į tris kategorijas, atsižvelgiant į dirbamo darbo pobūdį.

2. Prie I kategorijos priskiriamos darbo vietos, kuriose per kalendorinį mėnesį nuolat vykdoma daugiausia pavojinga veikla, dėl kurios darbuotojų sveikatos būklė dažnai ir ilgam laikui pablogėja dėl kenksmingo fizinio ir cheminio poveikio, įskaitant:

a) darbą kasybos pramonėje, nuolat vykdomą požeminėse kasyklose;

b) kitokį darbą kasybos pramonėje, vykdomą požeminėse kasyklose. <…>

<…>

4. Prie III kategorijos priskiriamos darbo vietos, nepatenkančios į I ar II kategoriją.“

11. Minėto įstatymo 21 straipsnyje „Teisės į senatvės pensiją įgijimo sąlygos“ buvo nustatyta:

„1. Pilietis teisę į senatvės pensiją įgyja išdirbęs bent [25] metus ir sulaukęs bent:

a) 55 metų amžiaus, jeigu bent 15 metų dirbo darbą, nurodytą 14 straipsnio 2 dalies a punkte, <…>

<…>“

12. Įstatymas Nr. 100/1988 buvo iš dalies pakeistas 1992 m. balandžio 28 d. *zákon č. 235/1992 Zb. o zrušení pracovných kategórií a o niektorých ďalších zmenách v sociálnom zabezpečení* (Įstatymas Nr. 235/1992 dėl tam tikrų profesinių kategorijų panaikinimo ir kai kurių kitų socialinės apsaugos sistemos pakeitimų; toliau – Įstatymas Nr. 235/1992), jis įsigaliojo 1992 m. birželio 1 d.

13. Įstatymo Nr. 100/1988 su pakeitimais, padarytais Įstatymu Nr. 235/1992, 14 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta:

„1. Senatvės pensijos tikslais iki 1992 m. gruodžio 31 d. dirbtas darbas pagal savo pobūdį skirstomas į tris kategorijas. I ir II kategorijų darbo vietos nurodytos I ir II kategorijos profesijų sąrašuose, paskelbtuose iki 1992 m. birželio 1 d. Prie I ar II kategorijos nepriskirtos profesijos įtraukiamos į III kategoriją.“

14. Šio įstatymo 15 straipsnyje nustatyta:

„Senatvės pensijos tikslais po 1992 m. gruodžio 31 d. dirbtas darbas pripažįstamas III kategorijos darbu.“

15. Minėto įstatymo 175 straipsnyje buvo nustatyta:

„Į teises, kylančias iš I ir II kategorijų darbo arba I ir II funkcinės kategorijos tarnybos, atsižvelgiama iki 2016 m. gruodžio 31 d.“

Slovakijos teisė

16. 2003 m. spalio 30 d. *zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení* (Socialinės apsaugos įstatymas Nr. 461/2003; toliau – Įstatymas Nr. 461/2003) 65 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Apdraustasis teisę į senatvės pensiją įgyja sukaupęs bent 15 metų socialinio draudimo stažo ir sulaukęs pensinio amžiaus.

2. Apdraustojo pensinis amžius nustatomas pagal Priedą Nr. 3a, nebent šio įstatymo 274 straipsnyje nustatyta kitaip. <…>“

17. Galiausiai minėto įstatymo 274 straipsnyje nustatyta:

„1. Teisės, kylančios iš I ir II kategorijų darbo, yra išsaugomos.

<…>“

Pagrindinė byla, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

18. 1992 m. gruodžio 31 d. Čekoslovakijos Federacija buvo išformuota, o vietoj jos suformuotos dvi atskiros valstybės. Anksčiau Čekoslovakijos Federacijos teisės aktuose įvairios profesijos buvo suskirstytos į tris kategorijas pagal jų rizikos lygį. Kalnakasių darbas buvo priskirtas prie I kategorijos, todėl kalnakasiai turėjo teisę gauti senatvės pensiją nuo 55 metų amžiaus, jeigu buvo išdirbę 25 metus, iš kurių 15 metų – požeminėje kasykloje. 1992 m. Įstatymas Nr. 100/1988 buvo iš dalies pakeistas Įstatymu Nr. 235/1992, pagal jį šios kategorijos turėjo nustoti galioti

1992 m. gruodžio 31 d., o nuo tos dienos visi darbuotojai turėjo būti priskirti prie III kategorijos. Tai buvo taikoma tik po 1992 m. gruodžio 31 d. dirbtiems darbams, o teisės, įgytos dirbant I arba II kategorijos darbą iki tos datos, buvo išsaugotos iki 2016 m. gruodžio 31 d.

19. 1992 m. gruodžio 31 d. Čekijos Respublikoje įsigaliojo federalinis įstatymas dėl darbo priskyrimo prie atitinkamos kategorijos panaikinimo. Vis dėlto Slovakijoje šio įstatymo taikymas buvo keletą kartų atidėtas, ir darbo priskyrimas prie atitinkamos kategorijos buvo panaikintas tik 1999 m. gruodžio 31 d.

20. Pareiškėjas pagrindinėje byloje yra Slovakijos pilietis, kuris nuo 1976 m. liepos 1 d. iki 1995 m. rugpjūčio 31 d. dirbo kalnakasiu požeminėje kasykloje Karvinos mieste, esančiame dabartinės Čekijos Respublikos teritorijoje. Vėliau jis dirbo įvairius kitus darbus Čekijos Respublikoje, o vėliau – Slovakijoje.

21. 2013 m. pareiškėjas pagrindinėje byloje, tuomet 55 metų amžiaus, paprašė Slovakijoje mokėti jam senatvės pensiją. Slovakijos socialinio draudimo įstaiga atmetė prašymą, motyvuodama tuo, kad jis nebuvo sulaukęs 62 metų amžiaus – sulaukus tokio amžiaus įgyjama teisė gauti pensiją. Galiausiai pareiškėjui buvo pripažinta teisė gauti senatvės pensiją nuo 2020 m. spalio mėn., kai jis sulaukė 62 metų ir 8 mėnesių amžiaus, tačiau Slovakijos valdžios institucijos laikėsi savo pozicijos, kad jis neturi teisės gauti senatvės pensijos, kuri yra skiriama palankesnėmis sąlygomis asmenims, dirbusiems kasyklose 15 metų.

22. Slovakijos socialinio draudimo įstaiga nusprendė, kad, atsižvelgiant į tai, jog pareiškėjas dirbo kalnakasiu požeminėje kasykloje dabartinės Čekijos Respublikos teritorijoje, jis galėtų reikalauti teisės į pensiją nuo 55 metų amžiaus tik tuo atveju, jeigu įrodytų, kad 15 metų dirbo I kategorijos darbą pagal tos valstybės narės teisės aktus. Vis dėlto 1992 m. gruodžio 31 d., kai Čekijos Respublikoje įsigaliojo darbo priskyrimo prie atitinkamos kategorijos panaikinimas, Slovakijos socialinio draudimo įstaigos manymu, pareiškėjas kalnakasiu dirbo tik 14 metų ir 63 dienas.

23. Dėl to kilo ginčas, per jį pareiškėjas teigė, kad, siekdama nustatyti, ar buvo įvykdyta 15 metų darbo stažo sąlyga, Slovakijos socialinio draudimo įstaiga, vertindama I kategorijos darbo stažo trukmę, turėjo atsižvelgti į laikotarpį nuo 1993 m. sausio 1 d. iki 1995 m. rugpjūčio 31 d., per kurį jis toliau dirbo kalnakasiu požeminėje kasykloje Čekijos Respublikoje, net jeigu darbo kategorijos šioje valstybėje narėje buvo panaikintos 1992 m. gruodžio 31 d.

24. Pareiškėjui pateiktus apeliacinį skundą *Najvyšší správny súd Slovenskej republiky* (Slovakijos Respublikos Aukščiausiasis administracinis teismas), šiam kilo klausimas dėl Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalies, susijusios su laikotarpių sumavimu apskaičiuojant senatvės pensiją, kai taikoma speciali sistema arba tam tikroms veiklos rūšims – specialios taisyklės, išaiškinimo, todėl jis nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Reglamento Nr. 883/2004] 51 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad ji taikoma senatvės pensijai, dėl kurios sprendimą priima valstybės narės kompetentinga įstaiga, tik jeigu tos valstybės narės teisės aktuose nustatyta „speciali sistema, taikoma pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantiems asmenims“?

Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, kas būdinga tokiai „specialiai sistemai“ (pavyzdžiui, ją turi administruoti atskira institucija, ji turi būti finansuojama nuosavomis lėšomis, ji skirta tik apibrėžtai grupei asmenų, dirbančių pagal darbo sutartį arba savarankiškai)?

2. O gal šio reglamento 51 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad ji taikoma tokiai pensijai taip pat tuomet, kai tos valstybės narės teisės aktuose nenumatyta tokios „specialios sistemos“, o tik pripažįstama, kad apibrėžta grupė asmenų, įgijusių draudimo laikotarpius dirbant konkretų darbą (pavyzdžiui, požeminėse kasyklose dirbantys kalnakasiai), šių laikotarpių pagrindu gali gauti teisę į senatvės pensiją palankesnėmis sąlygomis nei kiti asmenys, dirbantys kitokį darbą pagal darbo sutartį arba savarankiškai?“

25. Rašytines pastabas Teisingumo Teismui pateikė Italijos ir Lenkijos vyriausybės, taip pat Europos Komisija.

Analizė

26. Manau, kad prieš analizuojant šiuos prejudicinius klausimus reikia pateikti kelis paaiškinimus dėl Reglamento Nr. 883/2004 taikytinumo pagrindinėje byloje.

Dėl Reglamento Nr. 883/2004 taikytinumo

27. Reikia priminti, kad Čekijos Respublikai ir Slovakijos Respublikai įstojus į Sąjungą 2004 m. gegužės 1 d., Reglamentas Nr. 1408/71 joms įsigaliojo tą pačią dieną [3]. Reglamentas Nr. 883/2004, kuriuo buvo panaikintas ir pakeistas Reglamentas Nr. 1408/71, joms įsigaliojo 2004 m. gegužės 20 d. ir yra taikomas nuo 2010 m. gegužės 1 d. [4]

28. 2013 m. *Slovakijos* socialinio draudimo įstaigai BD pateiktas prašymas skirti senatvės pensiją buvo atmestas, o šios įstaigos atsisakymas yra ginčo pagrindinėje byloje dalykas, kol 2020 m. pareiškėjui sulaukus 62 metų amžiaus prašymas buvo patenkintas [5]. Darbo laikotarpiai, su kuriais susijęs pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, buvo dirbti *dabartinės Čekijos Respublikos teritorijoje* nuo 1993 m. sausio 1 d. iki 1995 m. rugpjūčio 31 d.

29. Pirma, tai, kad įmokų mokėjimo laikotarpiai yra ankstesni nei Čekijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos įstojimas į Sąjungą, mano nuomone, nėra kliūtis taikyti Reglamento Nr. 883/2004 nuostatas pagrindinėje byloje nagrinėjamoms aplinkybėms.

30. Iš tiesų Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad Reglamentas Nr. 1408/71 taikytinas situacijai, kai atitinkami asmenys mokėjo įmokas į valstybės narės valstybinę socialinio draudimo sistemą *iki* tos valstybės narės *įstojimo* į Sąjungą, todėl jie turėjo teisę juo remtis nuo įstojimo dienos [6]. Atsižvelgiant į tai, kad Reglamentu Nr. 883/2004 pakeistas Reglamentas Nr. 1408/71 ir juo neįtvirtinti esminiai nagrinėjamų nuostatų pakeitimai, Teisingumo Teismo jurisprudencija, susijusi su Reglamentu Nr. 1408/71, tebėra aktuali aiškinant nagrinėjamas Reglamento

[3] Akto dėl dešimties naujų valstybių narių, įskaitant Slovakijos Respublikos ir Čekijos Respublikos, stojimo sąlygų (OL L 236, 2003, p. 33), priimto tą pačią dieną kaip ir Čekijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sutartis (OL L 236, 2003, p. 17), 2 straipsnyje nurodyta, kad Sąjungos sutartys ir prieš įstojimą institucijų priimti aktai yra privalomi naujosioms valstybėms narėms ir jose taikomi šiose sutartyse ir šiame akte nustatytomis sąlygomis.

[4] Pagal Reglamento Nr. 883/2004 91 straipsnį šis reglamentas *įsigaliojo* dvidešimtą dieną po jo paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*, t. y. 2004 m. gegužės 20 d., ir yra *taikomas* nuo įgyvendinimo reglamento, t. y. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 987/2009, nustatančio Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką (OL L 284, 2009, p. 1), įsigaliojimo, t. y. 2010 m. gegužės 1 d., atsižvelgiant į specialias pereinamojo laikotarpio nuostatas.

[5] Žr. šios išvados 21 punktą.

[6] Žr. 2015 m. sausio 22 d. Sprendimą *Balazs* (C-401/13 ir C-432/13, EU:C:2015:26, 32 punktas).

Nr. 883/2004 nuostatas[7]. Taigi tai, kad įmokų mokėjimo laikotarpiai yra ankstesni nei atitinkamų valstybių narių įstojimas į Sąjungą, nėra kliūtis taikyti Reglamento Nr. 883/2004 nuostatas pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai, kuriai esant BD mokėjo įmokas į Čekijos Respublikos pensijų sistemą laikotarpiu iki jos įstojimo į Sąjungą, ir jis gali juo remtis Slovakijos socialinio draudimo įstaigos atžvilgiu nuo tos įstojimo dienos.

31. Antra, nagrinėjami įmokų mokėjimo laikotarpiai tikrai yra *ankstesni nei Reglamento Nr. 883/2004 įsigaliojimo data*. Vis dėlto šio reglamento 87 straipsnio 2 dalyje numatyta, kaip tai buvo padaryta *mutatis mutandis* Reglamente Nr. 1408/71[8], kad, „[n]ustatant pagal šį reglamentą įgytas teises į išmokas, įskaitomi visi draudimo laikotarpiai ir prireikus darbo pagal darbo sutartį, savarankiško darbo arba gyvenimo laikotarpiai, įgyti pagal valstybės narės teisės aktus iki šio reglamento įsigaliojimo atitinkamoje valstybėje narėje dienos“. Šiuo klausimu pažymėtina, kad nors naujas teisės aktas iš esmės taikomas tik būsimoms situacijoms, pagal bendrąjį principą, išskyrus išimtis, jis taip pat taikomas situacijų, atsiradusių galiojant ankstesniam teisės aktui, būsimoms pasekmėms[9].

32. Taigi manau, kad Reglamentas Nr. 883/2004 taikytinas pagrindinėje byloje nagrinėjamoms aplinkybėms.

Dėl Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalies aiškinimo

33. Pagrindinėje byloje nagrinėjamas Slovakijos socialinio draudimo įstaigos atsisakymas įskaityti įmokų mokėjimo laikotarpį, atitinkantį BD darbo Čekijos Respublikoje laikotarpį nuo 1993 m. sausio 1 d. iki 1995 m. rugpjūčio 31 d., nes šis laikotarpis negalėjo būti įskaitytas kaip I kategorijos darbas pagal Slovakijos teisės aktus, kadangi pagal Čekijos teisės aktus jis nebuvo laikomas šios kategorijos darbu[10]. Iš tiesų Čekijoje ši I kategorija buvo panaikinta 1992 m. gruodžio 31 d. Kadangi per šį laikotarpį dirbtas darbas pagal Čekijos teisės aktus nebuvo priskiriamas prie I kategorijos, Slovakijos socialinio draudimo įstaiga nusprendė, kad šiai kategorijai priskiriamą darbą BD dirbo mažiau nei 15 metų, todėl jam negalėjo būti taikoma Slovakijos teisės nuostata, pagal kurią į pensiją galima išeiti 55 metų amžiaus.

34. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsniu, susijusiu su laikotarpių sumavimu, apskritai siekiama užtikrinti, kad valstybės narės teisės aktais tam tikroms nustatytoms veiklos rūšims suteikiamos lengvatos būtų susijusios su tomis veiklos rūšimis, net jei suinteresuotasis asmuo jas vykdo kitoje valstybėje narėje.

35. Vis dėlto jis laikosi nuomonės, kad sąlygos, kuriomis atsižvelgiama į šias lengvatas, nėra aiškios.

[7] Žr. 2021 m. spalio 21 d. Sprendimą *Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Warszawie* (C-866/19, EU:C:2021:865, 24 punktas).

[8] Reglamento Nr. 1408/71 94 straipsnio 2 dalyje buvo numatyta, kad, „[n]ustatant pagal šį reglamentą įgytas teises į išmokas, įskaitomi visi draudimo laikotarpiai ir, kur reikia, visi darbo pagal darbo sutartį arba gyvenimo laikotarpiai, įgyti pagal valstybės narės teisės aktus iki 1972 m. spalio 1 d. arba iki reglamento įsigaliojimo tos valstybės narės teritorijoje arba tos valstybės teritorijos dalyje“.

[9] Žr. 2013 m. gegužės 16 d. Sprendimą *Wencel* (C-589/10, EU:C:2013:303, 33 punktas) ir 2015 m. sausio 22 d. Sprendimą *Balazs* (C-401/13 ir C-432/13, EU:C:2015:26, 30 punktas).

[10] Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Čekijos Respublikoje nuo 1993 m. sausio 1 d. darbai nebebuvo skirstomi į kategorijas. Vis dėlto buvo numatyta, kad pensinio amžiaus sumažinimas galios iki 2016 m. gruodžio 31 d. Slovakijoje iki 1999 m. gruodžio 31 d. darbai buvo suskirstyti į tris kategorijas, o I kategorijos darbus dirbusiems darbuotojams pensinis amžius buvo sumažintas.

36. Iš karto reikia pažymėti, kad pateikti klausimai yra susiję ne su principu, pagal kurį Slovakijos Respublika atsižvelgia į pareiškėjo pagrindinėje byloje įmokų mokėjimo laikotarpius Čekijos Respublikoje, bet su tuo, ar ginčijami laikotarpiai turi būti įskaityti kaip I kategorijos veikla, skaičiuojant 15 metų darbo požeminėje kasykloje stažą, kurio reikalaujama pagal Slovakijos teisės aktus, norint gauti senatvės pensiją nuo 55 metų amžiaus.

37. Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, taikytinais teisės aktais (Įstatymu Nr. 100/1988 ir Įstatymu Nr. 461/2003) nebuvo nustatyta *atskiros sistemos*, taikomos tik tokiems požeminių kasyklų kalnakasiams, kaip pareiškėjas. Priešingai, šiuose dviejuose įstatymuose numatyta vieninga socialinės apsaugos sistema, taikoma visiems pagal darbo sutartį ir savarankiškai dirbantiems darbuotojams. Su požeminių kasyklų kalnakasio darbu ir kitais pagal Įstatymo Nr. 100/1988 14 straipsnio 2 dalį prie I kategorijos priskiriamais darbais susijusios lengvatos buvo suteikiamos tik pagal šią vieningą sistemą.

38. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą dėl Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalyje numatytų laikotarpių sumavimo taikymo, kai teisės aktuose nėra specialios sistemos, atskirtos nuo vieningos socialinės apsaugos sistemos.

39. Iš tikrųjų savo prejudiciniuose klausimuose, kuriuos reikia nagrinėti kartu, jis iš esmės teiraujasi, ar tam, kad Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalis būtų taikoma senatvės pensijai, dėl kurios sprendžia kompetentinga valstybės narės institucija, būtina, kad ta valstybė narė būtų nustačiusi specialią sistemą (tuo atveju kyla klausimas, kas yra būdinga tokiai specialiai sistemai), o jei tokios specialiosios sistemos nėra, gal pakanka, kad teisės aktais būtų nustatyta tam tikra asmenų, kurie draudimo laikotarpius yra įgiję tik vykdydami tam tikrą veiklą (pavyzdžiui, požeminių kasyklų kalnakasiai), kategorija, taip suteikiant galimybę taikyti palankesnę senatvės pensiją.

40. Pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją [11] į šiuos kartu nagrinėjamus klausimus reikia atsakyti atsižvelgiant ne tik į atitinkamos nuostatos formuluotę, bet ir į jos kontekstą ir teisės akto, kurio dalis ji yra, tikslus; šios nuostatos genezė taip pat gali būti svarbi jos aiškinimui.

Pažodinis aiškinimas

41. Reikia priminti, kad Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnyje numatytos specialios nuostatos dėl laikotarpių sumavimo principo taikymo senatvės išmokoms. Jame nustatytos specialios sumavimo taisyklės tais atvejais, kai valstybės narės teisės aktuose numatyta, kad tam tikros išmokos skiriamos tada, kai „draudimo laikotarpi[ai yra įgyti] tik dirbant konkretų darbą pagal darbo sutartį arba savarankiškai[,] arba pagal profesiją, priklausančią specialiai sistemai, taikomai pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantiems asmenims“.

42. Kaip pabrėžė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, tarp Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalies skirtingų kalbinių versijų yra neatitikimų, kurie gali lemti du skirtingus, netgi priešingus, šios nuostatos taikymo sąlygų aiškinimus.

[11] Žr. 2019 m. gegužės 8 d. Sprendimą *Inspecteur van de Belastingdienst* (C-631/17, EU:C:2019:381, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

43. Iš tiesų keliose kalbinėse versijose, visų pirma anglų [12], italų [13], lenkų [14] ir slovakų [15], kaip ir versijoje prancūzų kalba, vartojama vienaskaita – *„priklausančią* specialiai sistemai“ (pranc. „*soumise* à un régime spécial“), o tai leidžia manyti, kad sąvoka „speciali sistema“ susijusi tik su sąvoka „profesija“. Taigi pagal šį pirmąjį aiškinimą ši nuostata taikoma ne tik tada, kai taikytinoje nacionalinėje teisėje numatyta speciali sistema, bet ir, bendriau kalbant, tada, kai ji apima taisykles dėl išmokų, būdingų tam tikrai veiklai, dirbant pagal darbo sutartį arba savarankiškai. Taigi pagal šį *pirmąjį aiškinimą* Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalis būtų taikoma net ir tuo atveju, jei valstybėje narėje, kurioje priimamas sprendimas dėl išmokos skyrimo, nėra specialios sistemos.

44. Vis dėlto kitose Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalies kalbinėse versijose, visų pirma versijose ispanų [16], vokiečių [17] ir graikų [18] kalbomis, vartojama daugiskaita – *„priklausančios* specialiai sistemai“, o tai reiškia, kad sąvoka „speciali sistema“ apima ir „konkretų darbą pagal darbo sutartį arba savarankiškai“, ir „profesiją“. Pagal šį *antrąjį aiškinimą* ši nuostata būtų taikoma tik toms profesijoms ir veiklai, kurioms valstybė narė, kurioje priimamas sprendimas dėl išmokos skyrimo, yra nustačiusi „specialią tvarką“.

45. Atlikus šią pažodinę analizę, atrodo, kad galimi abu aiškinimai.

46. Kaip pažymėjo Komisija, pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją vienoje iš Sąjungos teisės nuostatos kalbinių versijų vartojama formuluotė negali būti vienintelis šios nuostatos aiškinimo pagrindas ar įgyti prioriteto prieš kitas kalbines versijas. Iš tiesų Sąjungos teisės nuostatos turi būti aiškinamos ir taikomos vienodai, atsižvelgiant į versijas visomis Sąjungos kalbomis.

47. Esant neatitikimų tarp skirtingų Sąjungos teisės teksto kalbinių versijų, nagrinėjama nuostata turi būti aiškinama atsižvelgiant į bendrą teisės akto, kurio dalis ji yra, struktūrą ir tikslą [19]. Taigi reikia remtis jo kontekstine ir teleologine analize.

Kontekstinis aiškinimas

48. Reikia priminti, kad pagal SESV 48 straipsnio pirmo sakinio a punktą reikalaujama užtikrinti pagal keleto valstybių įstatymus nustatomų visų prilyginamųjų laikotarpių sumavimą, kad darbuotojai įgytų ir išlaikytų teisę į socialines išmokas ir būtų galima apskaičiuoti tų išmokų dydį. Reglamento Nr. 883/2004 6 straipsniu šis principas įgyvendinamas bendrai [20] ir numatyta, kad, jei

[12] „<…> in a specific activity as an employed or self-employed person or in an occupation which is subject to a special scheme for employed or self-employed persons <…>“.

[13] „<…> in una determinata attività subordinata o autonoma o in un’occupazione soggetta ad un regime speciale applicabile ai lavoratori subordinati o autonomi <…>“.

[14] „<…> określonej pracy najemnej lub na własny rachunek lub w zawodzie, *który podlega* szczególnemu systemowi <…>“.

[15] „<…> dosiahnutými iba vykonávaním špecifickej činnosti ako zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba, alebo v povolaní, ktoré podlieha osobitnému systému pre zamestnancov alebo samostatne zárobkovo činné osoby <…>“.

[16] „<…> en una actividad determinada como trabajador por cuenta ajena o propia, u ocupación sujetas a un régimen especial para trabajadores por cuenta ajena o propia <…>“.

[17] „<…> in einer bestimmten Beschäftigung oder selbstständigen Erwerbstätigkeit oder einem Beruf zurückgelegt wurden, für die ein Sondersystem für beschäftigte oder selbstständig erwerbstätige Personen gilt <…>“.

[18] „<…> σε συγκεκριμένη μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα ή επάγγελμα, για τα οποία ισχύει ειδικό σύστημα που εφαρμόζεται σε πρόσωπα τα οποία ασκούν μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα <…>“.

[19] Žr. 1977 m. spalio 27 d. Sprendimą *Bouchereau* (30/77, EU:C:1977:172, 14 punktas) ir 2020 m. sausio 23 d. Sprendimą *Bundesagentur für Arbeit* (C-29/19, EU:C:2020:36, 48 punktas; toliau – Sprendimas *Bundesagentur für Arbeit*) ir 2025 m. rugsėjo 4 d. Sprendimą *Hakamp* (C-203/24, EU:C:2025:662, 34 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[20] Nors Reglamente Nr. 1408/71 šis sumavimas buvo numatytas nuostatose, skirtose kiekvienai iš reglamentuose numatytų rizikų, Reglamento Nr. 883/2004 6 straipsnyje pateikiamas bendras principo patvirtinimas.

reglamente nenustatyta kitaip, kai pagal nacionalinės teisės aktus teisė į išmokas ar kitas lengvatas priklauso nuo jau įgytų draudimo, darbo pagal darbo sutartį, savarankiško darbo arba gyvenimo laikotarpių, kompetentinga socialinės apsaugos įstaiga privalo, jei reikia, atsižvelgti į kitoje valstybėje narėje pagal jos teisės aktus išdirbtus laikotarpius. Taigi šiuo principu nustatomas tam tikras „draudimo laikotarpių abipusio pripažinimo“ principas [21].

49. Šiomis aplinkybėmis Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnyje, kuris yra skyriuje dėl senatvės ir maitintojo netekimo pensijų, numatytos konkrečios nuostatos dėl laikotarpių sumavimo šioje srityje. Juo siekiama suderinti bendrųjų ir specialiųjų sistemų taikymo laikotarpius, jeigu asmuo, dirbdamas skirtingose valstybėse narėse, gali būti priskirtas prie skirtingų rūšių sistemų [22].

50. Ar tai reiškia, kad šiame 51 straipsnyje tikrai numatyta „speciali sistema“, kuri formaliai skiriasi nuo bendrosios sistemos? Nesu tuo įsitikinęs.

51. Pirma, reikia pažymėti, kad dabartinė Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalis atitinka ankstesnę Reglamento Nr. 1408/71 45 straipsnio 2 dalį, kurią ji patobulino ir supaprastino, išlaikydama tą patį tikslą [23].

52. Ankstesnėje Reglamento Nr. 1408/71 45 straipsnio 2 dalyje buvo numatyta, kad, „[j]eigu pagal valstybės narės teisės aktus kai kurių išmokų skyrimas priklauso nuo draudimo laikotarpių, įgytų *pagal profesiją, priklausančią pagal darbo sutartį dirbančių asmenų specialiai sistemai arba, kur reikia, konkrečiame darbe*, skiriant šias išmokas sumuojami tik tokie laikotarpiai, kurie pagal kitų šalių narių teisės aktus buvo įgyti pagal atitinkamą sistemą arba, jei tokios sistemos nėra, dirbant pagal tą pačią profesiją arba, kur reikia, dirbant tokį patį darbą“ [24].

53. Remdamasis tuo darau išvadą, kad net jei išmoką skiriančioji valstybė narė nebuvo nustačiusi specialios sistemos, tai nebuvo kliūtis 45 straipsnio 2 dalį taikyti atitinkamais atvejais, jeigu draudimo laikotarpiai buvo įgyti „konkrečiame darbe“. Be to, kaip pabrėžė Lenkijos vyriausybė, 1973 m. vasario 22 d. Darbuotojų migrantų socialinės apsaugos administracinės komisijos [25], įsteigtos prie Komisijos, Sprendime Nr. 81 dėl draudimo laikotarpių, įgytų pagal atitinkamą profesiją pagal 45 straipsnio 2 dalį, sumavimo [26] kalbama tik apie draudimo laikotarpių, įgytų pagal atitinkamą profesiją, sumavimą ir įpareigojama sumuoti draudimo laikotarpius, įgytus pagal atitinkamą profesiją skirtingose valstybėse narėse, jeigu jai „nustatyta atitinkama tvarka“ ir todėl ji yra „apibrėžta“ teisės aktuose. Darytina išvada, kad, jeigu atitinkama profesija buvo vienaip ar kitaip reglamentuota, ji buvo įtraukiama į sumavimą, neatsižvelgiant į tai, ar jai taikyta „speciali“ sistema, specialios taisyklės arba bendroji socialinės apsaugos sistema.

[21] Žr. M. Morsa, *„Sécurité sociale, libre circulation et citoyenneté européenne“*, Limal, Anthemis, 2012, p. 107 ir 108.

[22] Žr. I. Omarjee, *Manuel de droit européen de la protection sociale*, Bruxelles, Bruylant, 2021, 2-asis leid., p. 309, Nr. 334.

[23] Žr. 2018 m. kovo 21 d. Sprendimą *Klein Schiphorst* (C-551/16, EU:C:2018:200, 31 punktas).

[24] Išskirta mano.

[25] Tai yra prie Komisijos įsteigta Darbuotojų migrantų socialinės apsaugos administracinė komisija, numatyta atitinkamai Reglamento Nr. 1408/71 ir Reglamento Nr. 883/2004 IV antraštinėse dalyse, kuriai pagal Reglamento Nr. 1408/71 81 straipsnio a punktą, dabar – Reglamento Nr. 883/2004 72 straipsnio a punktas, pavesta spręsti visus administracinius ar aiškinimo klausimus, kylančius iš minėtų reglamentų nuostatų.

[26] 1973 m. vasario 22 d. Sprendimas Nr. 81 dėl draudimo laikotarpių, įgytų pagal atitinkamą profesiją pagal Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 45 straipsnio 2 dalį, sumavimo (OL C 75, 1973, p. 11).

54. Reikia manyti, kad priimdamas Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalį Sąjungos teisės aktų leidėjas nesiekė nustatyti labiau ribojančio sumavimo metodo. Iš tiesų iš šio reglamento parengiamųjų darbų matyti, kad koordinavimo sistema išliko ta pati, atsižvelgiant į jos pagrindinius principus ir esminius elementus, tarp kurių yra laikotarpių sumavimas [27].

55. Taigi galėtų būti laikoma, kad toks aspektas patvirtina pirmąjį aiškinimą, pagal kurį nereikalaujama „specialios“ sistemos, kuri tikrai turėtų būti formaliai atskirta nuo bendrosios sistemos.

56. Antra, reikia pripažinti, kad Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje numatyta situacija, kai taip susumuoti įgyti laikotarpiai „nesuteikia atitinkamam asmeniui teisės šioms *specialios sistemos* išmokoms gauti“ [28]. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas daro prielaidą, kad iš to galima daryti išvadą, jog visa šio reglamento 51 straipsnio 1 dalis būtų taikoma tik tuo atveju, jeigu valstybė narė, kurioje priimamas sprendimas dėl išmokos skyrimo, savo socialinės apsaugos sistemą suskirstytų į „specialiąją“ ir „bendrąją“ sistemas.

57. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys į tai, kad sąvoka „speciali sistema“ nėra apibrėžta Reglamente Nr. 883/2004. Šio reglamento 1 straipsnio e punkte apibrėžtas terminas „speciali programa valstybės tarnautojams“ [29], todėl jis neatrodo tinkamas reglamento 51 straipsnio kontekste. Taigi, kaip pabrėžia Lenkijos vyriausybė, pats tokios specialiosios sistemos apibrėžimas yra „neaiškus“.

58. Be to, kaip Teisingumo Teismas jau yra pažymėjęs, tiek Reglamento Nr. 1408/71, tiek Reglamento Nr. 883/2004 nuostatomis nesukuriama bendra socialinės apsaugos sistema, o vienintelis jų tikslas – užtikrinti ne įvairių toliau egzistuojančių nacionalinių sistemų suderinimą, o *koordinavimą*. Taigi pagal suformuotą jurisprudenciją valstybės narės išsaugo įgaliojimus organizuoti savo socialinės apsaugos sistemas [30].

59. Taigi, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalį, niekas nedraudžia plačiau aiškinti „specialios“ sistemos sąvoką, kad būtų atsižvelgta į skirtingų nacionalinių socialinės apsaugos sistemų realybę. Tai gali reikšti, kad į šią sąvoką įtraukiama ne tik socialinės apsaugos sistema, kuri formaliai skiriasi nuo bendrosios sistemos, bet ir sistema, kuri buvo įsteigta bendrojoje sistemoje siekiant apimti „konkretų darbą pagal darbo sutartį arba savarankiškai“.

60. Laikausi nuomonės, kad tokį aiškinimą patvirtina teleologinė nagrinėjamos nuostatos analizė.

[27] Žr., be kita ko, 1998 m. gruodžio 21 d. Komisijos pasiūlymą dėl Tarybos reglamento (EB) dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (COM(1998)779 *final*) (OL C 38, 1999, p. 10).

[28] Išskirta mano. Reikia pažymėti, kad žodžiai „specialios sistemos“ nebuvo numatyti Reglamento Nr. 1408/71 45 straipsnio 2 dalyje.

[29] Šioje nuostatoje numatyta, kad „speciali programa valstybės tarnautojams“ – bet kuri socialinės apsaugos sistema, kuri skiriasi nuo bendrosios dirbantiems asmenims suinteresuotoje valstybėje narėje taikomos socialinės apsaugos sistemos ir yra tiesiogiai skirta visų arba tam tikrų kategorijų valstybės tarnautojams“.

[30] Žr., be kita ko, 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Salgado González* (C-282/11, EU:C:2013:86, 35 punktas) ir 2021 m. spalio 21 d. Sprendimą *Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Warszawie* (C-866/19, EU:C:2021:865, 25 punktas). Taip pat žr. K. Lenaerts, S. Adam, „La solidarité, valeur commune aux États membres et principe fédératif de l’Union européenne“, *Cahiers de droit européen*, 2021, Nr. 2, p. 318–322.

Teleologinis aiškinimas

61. Iš Reglamento Nr. 883/2004 preambulės ir Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad socialinės apsaugos sistemų koordinavimo valstybėse narėse tikslas – užtikrinti, kad būtų veiksmingai naudojamasi *teise į laisvą* asmenų *judėjimą* [31].

62. Taigi, nors kiekvienos valstybės narės teisės aktuose turi būti nustatytos, be kita ko, teisės į išmokas suteikimo sąlygos, valstybės narės turi laikytis Sąjungos teisės, pirmiausia SESV nuostatų, susijusių su kiekvienam Sąjungos piliečiui pripažinta laisve judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje [32]. Šiuo klausimu SESV darbuotojui neužtikrina, kad jo veiklos vykdymas keliose valstybėse narėse ar perkėlimas į kitą valstybę narę išliks neturės įtakos socialinei apsaugai. Vis dėlto mažiau palankių teisės aktų taikymas atitinka laisvo asmenų judėjimo principą, jeigu dėl jų atitinkamo darbuotojo padėtis netampa mažiau palanki, palyginti su tų, kurie visą veiklą vykdo valstybėje narėje, kur šie aktai taikomi, arba palyginti su tais asmenimis, kuriems jie jau galiojo [33].

63. Tarp koordinavimo priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti veiksmingą teisės į laisvą asmenų judėjimą įgyvendinimą, laikotarpių *sumavimo* principu siekiama išvengti, kad darbuotojas, kuris, naudodamasis laisvo judėjimo teise, dirbo daugiau nei vienoje valstybėje narėje, be objektyvaus pateisinimo būtų vertinamas mažiau palankiai nei darbuotojas, kuris visą laiką dirbo vienoje valstybėje narėje [34].

64. Taigi Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalies tikslas – užtikrinti, kad asmenys, kurie vykdė veiklą, suteikiančią teisę į specialias pensijos lengvatas (pavyzdžiui, ankstesnis išėjimas į pensiją dėl sunkaus ar pavojingo darbo), neprarastų šių teisių vien dėl to, kad pasinaudojo judėjimo laisve.

65. Vis dėlto Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalies aiškinimas, kad ši nuostata taikoma tik toms profesijoms ir veiklai, kurioms taikoma „speciali sistema“, atskira nuo bendrosios sistemos toje valstybėje narėje, kurioje priimamas sprendimas dėl išmokos skyrimo [35], mano nuomone, prieštarauja laisvo darbuotojų judėjimo tikslui.

66. Iš tiesų toks aiškinimas gali trukdyti taikyti Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalį vien dėl to, kad, pavyzdžiui, nagrinėjamas išmokas skirianti valstybė narė nusprendė nustatyti tik bendrąją sistemą, kurioje ji išskiria konkrečias veiklos rūšis. Tokiu atveju pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantis darbuotojas, vykdantis konkrečią veiklą, numatytą bendrojoje sistemoje ir susijusią su tam tikromis lengvatomis, galėtų nuspręsti nevykdyti arba bent jau dvejoti, ar vykdyti šią konkrečią veiklą kitoje valstybėje narėje, jeigu dėl to atsidurtų nepalankioje padėtyje, palyginti su darbuotojais, kurie visą tą pačią konkrečią veiklą vykdo atitinkamoje valstybėje narėje.

[31] Tai ypač matyti iš minėto reglamento 1, 4, 13 ir 45 konstatuojamųjų dalių, taip pat, be kita ko, iš 2018 m. kovo 21 d. Sprendimo *Klein Schiphorst* (C-551/16, EU:C:2018:200, 31 punktas).

[32] Šiuo klausimu žr., be kita ko, 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Salgado González* (C-282/11, EU:C:2013:86, 36 ir 37 punktai), Sprendimą *Bundesagentur für Arbeit* (41 punktas) ir 2022 m. liepos 7 d. Sprendimą *Pensionsversicherungsanstalt (Vaiko auginimo užsienyje laikotarpiai)* (C-576/20, EU:C:2022:525, 49 punktas).

[33] Žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimą *Vester* (C-134/18, EU:C:2019:212, 32 ir 33 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[34] Šiuo klausimu žr. Reglamento Nr. 883/2004 13 ir 14 konstatuojamąsias dalis, taip pat Sprendimą *Bundesagentur für Arbeit* (33 punktas). Žr. ir Q. Detienne ir J.-M. Servais, „Chapitre II. – Droit de la sécurité sociale“, *Droit social de l'Union européenne*, Bruylant, Bruxelles, 2021, 4-asis specialusis leid., p. 343, Nr. 892.

[35] Tai antrasis išaiškinimas (žr. šios išvados 44 punktą), pagal kurį sąvoka „speciali sistema“ būtų susijusi ir su „konkrečiu darbu pagal darbo sutartį arba savarankiškai“, ir su „profesija“.

67. Taigi, jeigu pagrindinėje byloje būtų reikalaujama Slovakijoje turėti specialią sistemą, atskirtą nuo bendrosios sistemos, kad būtų taikoma Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalis ir pagal ją, apskaičiuojant veiklos trukmę, būtų galima atsižvelgti į įmokų mokėjimo laikotarpius dabartinėje Čekijos Respublikoje 1993–1995 m., vien I kategorijos buvimo nepakaktų tam, kad pareiškėjas pagrindinėje byloje galėtų išeiti į pensiją 55 metų amžiaus, nors tai būtų buvę įmanoma padaryti, jeigu jis visą savo darbo stažą būtų įgijęs Slovakijoje.

68. Laikausi nuomonės, kad toks požiūris prieštarauja laisvo darbuotojų judėjimo tikslui.

69. Taigi manau, kad tai, jog valstybė narė, kuri skiria atitinkamą išmoką, nustatė specialią socialinės apsaugos sistemą, formaliai atskirtą nuo bendrosios sistemos, arba bendrojoje sistemoje įtvirtino specialias taisykles, taikomas konkrečiai veiklai, neturėtų turėti įtakos laikotarpių sumavimui. Iš tiesų tai yra sprendimas dėl socialinės apsaugos sistemų organizavimo ir finansavimo, kuris gali labai skirtis skirtingose valstybėse narėse ir neturėtų turėti įtakos laisvam darbuotojų judėjimui.

70. Žinoma, kiekviena konkreti taisyklė negali būti laikoma „specialia sistema“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalį, ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar visos taisyklės, nagrinėjamu atveju taikomos požeminių kasyklų kalnakasiams, yra tokios, kad gali būti laikomos „specialiai sistemai lygiaverte sistema“.

71. Šiuo klausimu, atsižvelgdamas į laisvo darbuotojų judėjimo tikslą, laikausi nuomonės, kad reikėtų vertinti esminius, o ne formalius ar organinius aspektus.

72. Taigi, mano nuomone, sąvoka „speciali sistema“ turėtų būti suprantama kaip apimanti ne tik specialias sistemas, kurios tokiomis pripažįstamos nacionalinėje sistemoje, bet ir nuoseklius specialių taisyklių, įskaitant bendrojoje sistemoje nustatytas taisykles, taikomų konkrečiai veiklai, kai dirbama pagal darbo sutartį arba savarankiškai, rinkinius. Visų pirma šis terminas galėtų apimti rinkinį taisyklių, susijusį, pavyzdžiui, su teisės į išmokas įgijimo sąlygomis, jų dydžio apskaičiavimo taisyklėmis (susijusiomis, pavyzdžiui, su įmokų mokėjimo trukme ar išėjimo į pensiją amžiumi) ir pensijos išmokėjimu, kurios būtų būdingos tam tikroms veiklos rūšims ar profesijoms dėl jų specifinių savybių (pavyzdžiui, darbo sunkumo ar su veikla susijusių pavojų). Taigi šios taisyklės būtų taikomos tam tikrai pagal darbo sutartį ar savarankiškai dirbančių darbuotojų arba profesijų grupei, kuriai, kaip teigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, būtų taikoma „palyginti uždara specialių išimčių sistema“. Kita vertus, priešingai, nei teigia Komisija, laikausi nuomonės, kad tai, jog minėtas taisykles įgyvendintų institucija, kuri formaliai būtų atskirta nuo institucijos, atsakingos už bendrąją sistemą, arba tai, kad jose būtų numatytas nuo bendrosios sistemos atskiras finansavimas, nors gali būti svarbūs kriterijai darant išvadą dėl „specialios“ sistemos buvimo, vis dėlto nėra lemiami.

73. Reikia pridurti, kad, taikant Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnį, toks požiūris leistų atsižvelgti į skirtingų socialinės apsaugos sistemų, galiojančių skirtingose valstybėse narėse, realybę laisvo darbuotojų judėjimo požiūriu.

74. Galiausiai reikia pažymėti, kad Komisija tvirtina, jog pareiškėjo pagrindinėje byloje, kaip požeminės kasyklos kalnakasio, įmokų mokėjimo Čekijos Respublikoje laikotarpiai nuo 1992 m. gruodžio 31 d. iki 1995 m. rugpjūčio 31 d. turėtų būti įskaityti remiantis bendrosiomis Reglamento Nr. 883/2004 5 straipsnio b punkto nuostatomis, pagal kurias, jeigu pagal kompetentingos valstybės narės teisės aktus teisinių pasekmių atsiradimas siejamas su tam tikrais faktais arba

įvykiais, ta valstybė narė atsižvelgia į tokius faktus arba įvykius, atsiradusius bet kurioje valstybėje narėje, tartum jie būtų atsiradę jos teritorijoje [36]. Vis dėlto šiuo klausimu man kyla didelių abejonių. Iš tiesų šio reglamento 5 straipsnio b punkte reglamentuojamos pasekmės, kildinamos iš atskirų faktų ar įvykių, pavyzdžiui, nelaimingo atsitikimo, ligos, negalios, gimimo ar santuokos, įvykusių kitoje valstybėje narėje ir galinčių turėti įtakos socialinės apsaugos išmokų gavimui. Be to, iš Reglamento Nr. 883/2004 10 konstatuojamosios dalies matyti, kad vienodo požiūrio principas, taikomas tam tikriems kitos valstybės narės teritorijoje atsiradusiems faktams ar įvykiams, neturėtų kliudyti taikyti draudimo laikotarpių sumavimo principą. Taigi, laikausi nuomonės, kad laikotarpiai, įgyti pagal bet kurios kitos valstybės narės teisės aktus, nėra „faktas ar įvykis“, kaip tai suprantama pagal minėto reglamento 5 straipsnio b punktą. Vadinasi, manau, kad ši nuostata netaikytina pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai ir ji nesuteikia galimybės atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo keliamus klausimus [37].

75. Atitinkamai laikausi nuomonės, kad Reglamento Nr. 883/2004 51 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama kaip taikoma senatvės pensijai, dėl kurios sprendimą priima valstybės narės kompetentinga įstaiga, ir tuo atveju, kai tos valstybės narės teisės aktais nustatyta speciali sistema taikoma pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantiems asmenims, ir tuo atveju, kai minėtos valstybės narės teisės aktuose, kuriais formaliai nėra nustatyta tokios „specialios sistemos“, numatyta, kad apibrėžta grupė asmenų, įgijusių draudimo laikotarpius dirbant konkretų darbą (pavyzdžiui, požeminėse kasyklose dirbantys kalnakasiai), šių laikotarpių pagrindu gali gauti teisę į senatvės pensiją palankesnėmis sąlygomis, nei kiti asmenys, dirbantys kitokį darbą pagal darbo sutartį arba savarankiškai.

Išvada

76. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Najvyšší správny súd Slovenskej republiky* (Slovakijos Respublikos Aukščiausiasis administracinis teismas) pateiktus prejudicinius klausimus:

2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo, iš dalies pakeisto 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2019/1149, 51 straipsnio 1 dalis

[36] Reglamento Nr. 883/2004 5 straipsnis „Vienodas požiūris į išmokas, pajamas, faktus ir įvykius“ yra viena iš bendrųjų šio reglamento nuostatų ir įtvirtina jurisprudencijoje suformuluotą išmokų, pajamų ir faktų sulyginimo principą, kurį Sąjungos teisės aktų leidėjas norėjo įtraukti į minėto reglamento tekstą, kad šis principas būtų išplėtotas laikantis Teisingumo Teismo sprendimų esmės ir tikrosios prasmės (šiuo klausimu žr. 2019 m. gruodžio 5 d. Sprendimą *Bocero Torrico ir Bode* (C-398/18 ir C-428/18, EU:C:2019:1050, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija)). Tai yra bendrojo nediskriminavimo principo konkreti išraiška (žr. 2020 m. kovo 12 d. Sprendimą *Caisse d'assurance retraite et de la santé au travail d'Alsace-Moselle*, (C-769/18, EU:C:2020:203, 44 punktas)).
5 straipsnyje nustatyta, kad, „[j]eigu šiame reglamente nenumatyta kitaip ir atsižvelgiant į nustatytas specialias įgyvendinimo nuostatas, taikomos šios nuostatos: <…> b) jeigu pagal kompetentingos valstybės narės teisės aktus laikoma, kad teisinės pasekmės atsirado dėl tam tikrų faktų arba įvykių, ta valstybė narė atsižvelgia į tokius faktus arba įvykius, atsiradusius bet kurioje valstybėje narėje, tartum jie būtų atsiradę jos teritorijoje“.

[37] Byla, kurioje priimtas 2020 m. kovo 12 d. Sprendimas *Caisse d'assurance retraite et de la santé au travail d'Alsace-Moselle* (C-769/18, EU:C:2020:203) ir kurią Komisija nurodė savo argumentui pagrįsti, manęs neįtikina, nes Teisingumo Teismo buvo prašoma atsakyti į klausimą, kiek į valstybės narės skiriamą pagalbą neįgaliam vaikui ugdyti reikia atsižvelgti apskaičiuojant senatvės išmokas, kai tos valstybės nacionalinės teisės aktuose numatytas išmokos dydžio padidinimas tam tikrais neįgalumo atvejais. Teisingumo Teismas nusprendė, kad senatvės pensija buvo didinama remiantis Reglamento Nr. 883/2004 5 straipsnio b punkte numatyto fakto atsiradimu, t. y. tuo, kad vaiko nuolatinis neįgalumas yra ne mažesnis nei nustatyto lygio. Taigi šioje byloje nebuvo nagrinėjamas klausimas dėl atsižvelgimo į laikotarpius, išdirbtus pagal kitus teisės aktus.

turi būti aiškinama taip:

ši nuostata taikoma senatvės pensijai, dėl kurios sprendimą priima valstybės narės kompetentinga įstaiga, ir tuo atveju, kai tos valstybės narės teisės aktais nustatyta speciali sistema taikoma pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantiems asmenims, ir tuo atveju, kai minėtos valstybės narės teisės aktuose, kuriais formaliai nėra nustatyta tokios „specialios sistemos“, numatyta, kad apibrėžta grupė asmenų, įgijusių draudimo laikotarpius dirbant konkretų darbą (pavyzdžiui, požeminėse kasyklose dirbantys kalnakasiai), šių laikotarpių pagrindu gali gauti teisę į senatvės pensiją palankesnėmis sąlygomis nei kiti asmenys, dirbantys kitokį darbą pagal darbo sutartį arba savarankiškai.